

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ

Зан Михайло Петрович

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ТА ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З
НОРМАТИВНОГО КУРСУ ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ “ПОЛІТОЛОГІЯ”
(ІХ СЕМЕСТР)

“ГЕНДЕР І ПОЛІТИКА”

УЖГОРОД – 2003

Упорядник:

кандидат історичних наук, асистент кафедри політології історичного факультету УжНУ **Зан Михайло Петрович**

Рецензенти:

Вегеш Микола Миколайович, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедрою політології історичного факультету УжНУ

Кугутяк Микола Васильович, доктор історичних наук, професор, декан історичного факультету Прикарпатського університету ім. В.С. Стефаника

Програма затверджена на засіданні кафедри політології історичного факультету УжНУ 26 серпня 2003 р., протокол № 1.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

№	ТЕМА	Кількість годин		
		лекції	семінари	всього
1.	Ґендер: зміст поняття та основні методологічні підходи	2		2
2.	Жінка у соціальній і політичній думці	4	4	8
3.	Основні теоретичні напрями сучасного фемінізму	4	4	8
4.	Ґендерна рівність та ґендерні квоти	4	2	6
5.	Ґендер і державна служба	4	4	8
6.	Ґендерна політика в Україні: проблеми формування та реалізації	2	2	4
Всього аудиторних годин:		20	16	36

ПРОГРАМА НОРМАТИВНОГО КУРСУ

ТЕМА 1. ҐЕНДЕР: ЗМІСТ ПОНЯТТЯ ТА ОСНОВНІ МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ

Концептуальні відмінності між поняттями “sex” (стать) та “gender” (ґендер). Ґендер як соціальна стать. Соціально сформовані риси маскулінності, фемінності та андрогінності. Гейл Рабін “Обмін жінками” (1947). Ґендерна система влади і домінування чоловіків. Роберт Столлер “Стать і ґендер: про розвиток мужності та жіночості” (1968). Ентоні Ґіденс про вивчення ґендеру як базової категорії соціологічного аналізу.

Мікросоціальні теорії ґендеру. Когнітивна теорія розвитку. Теорія соціального навчання. Теорія психоаналізу. Ненсі Ходоров “Відтворення материнства”. Керол Ґілген “В іншому голосі”. Символічний інтеракціонізм. Етнометодологія.

Макросоціальні теорії ґендеру. Функціоналізм. Соціальні статуси і ролі чоловіків та жінок. Концептуальні протиріччя Толкотта Парсонса та Міріам Джонсон щодо

конструювання гендерної ідентичності. Теорія конфлікту (Р.Коллінз, Дж.Чафетс). Неомарксизм (Кетрін Б. Уорд). “Субконтинент” безоплатної праці жінок.

ТЕМА 2. ЖІНКА У СОЦІАЛЬНІЙ І ПОЛІТИЧНІЙ ДУМЦІ

Соціальні перспективи жінки в концепції Платона. Гомоеротичне оточення філософської школи Сократа. Формування світогляду Платона. Нижчість гетеросексуального Еросу. Неспроможність жіночого філософського осягнення Істини. Управління “ідеальною державою”. Допуск обмеженого числа жінок до елітного стану хранителів. Німота жінки в громадському житті. Традиційне виконання репродуктивної функції. Заперечення суспільної цінності жінки.

Приватність жінки в працях Арістотеля. Жінка – “покалічений та знівечений від природи чоловік”. Нижчість жінки у еллінському суспільстві. Належність до групи *idiotes*. Політичність чоловіка та аполітичність (приватність) жінки.

Соціальне становище жінки в політичній думці епихи Середньовіччя. Заперечення Августином Блаженным соціальної нижчості жінки. Спростування грецького женоненавистництва. Відродження Фомою Аквінським арістотелівської концепції. Природна нерівність між статями. Родинний статус жінки. Залежність жіноцтва від чоловічого родинного та суспільного панування. Практичне використання ідей Фоми Аквінського середньовічними інквізиторами.

Жінка та політичне життя в працях Ніколло Макіавеллі. Політика – арена жорсткої боротьби. Політизація родинної сфери. Політична чоловіча діяльність. Дорадча функція жіноцтва в політиці.

Ліберальна концепція становища жінки в суспільстві. Концепція Т.Гоббса. Природна влада чоловіка – носія авторитарності в сім’ї та державі. Батьківська влада як основа політичної влади чоловіків. Ідея суспільного договору між чоловіками Дж.Локка. Несумісність природи батьківської та політичної влади. Підстави для авторитарного патріархального панування. Жіноча залежність як наслідок волі Бога.

Ліберальні перспективи жіноцтва в працях Дж.Бентама. Утилітарна концепція. Жіночі та чоловічі чесноти. Сімейні цінності жінки та громадські пріоритети

чоловіка. Ліберальна концепція “першого фемініста” Дж.Ст. Міля. “Про залежність жінок” (1869). Природна рівність чоловіків та жінок. Інституційне підпорядкування жінок чоловіками. Ідея рівного громадянства та свободи. Вимога надання жіноцтву права голосу.

Жіночість та суспільний ідеал в концепції Ж.-Ж. Руссо. Особистий досвід мислителя як джерело соціальної концепції. Новела “Юлія, або Нова Елоїза”. Дидактичний твір “Еміль, або про виховання”. Чоловіча соціалізація (образ Еміля). Жіноча соціалізація (образ Софії). Патерналістський ідеал взаємовідносин між чоловіком та жінкою. Непослідовність ідей Ж.-Ж. Руссо в контексті побудови справедливого суспільного ідеалу.

Приватні та громадські ідентичності в працях представників німецької класичної філософії. Психологічне осмислення “чоловічого та жіночого характеру” І.Кантом. Категоріальний моральний імператив як сфера чоловічої суспільної діяльності. Філософське осмислення Г. Гегелем сутності жінки. Приватна ідентичність жінок. Орієнтація на досягнення конкретних (а не “чоловічих” абстрактних) цілей. Громадська чоловіча гендерна ідентичність.

Жіноцтво та класова експлуатація у працях К.Маркса та Ф.Енгельса. Праця “Походження сім’ї, приватної власності та держави”. Основні віхи становлення сімейного соціального інституту. “Історична поразка” жіночої статі. Роль інституту приватної власності, удосконалення технічних засобів виробництва. Домашній статус жінки. Система патріархату. Економічна експлуатація – головний контекст залежності жіноцтва у суспільстві. Передумови звільнення жінки. Звільнення робітничого класу. Диктатура пролетаріату. Знищення інституту держави. Виведення жінки “за межі родинного кола”. Формування марксистської течії фемінізму др.п. XIX – поч. XX ст. (Р.Люксембург, К.Цеткін, О.Коллонтай).

ТЕМА 3. ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ НАПРЯМИ СУЧАСНОГО ФЕМІНІЗМУ

Зародження феміністичної теорії. Протофемінізм. Дж.Ендже “Захист жінок” (1589). Праці М.Тайлер. Підкреслення інтелектуальних здібностей жінок. Вимога права на освіту. Дж.Ст. Міль “Залежність жінок” (1869). Ідея обоїпольної (чоловічої

та жіночої) свободи як цінності ліберального соціуму. Суспільно-політична діяльність О. де Гуж. Ідеї свободи, рівності та справедливості кін. XVIII ст. у Франції. Поразка французьких жінок. М.Волстонкрафт “Захист прав жінок” (1792). С.Грімке “Листи про рівність статей і становище жінок” (1838). Рух американських феміністок-суфражисток.

Ліберальний фемінізм. Б.Фріден “Містичне жіноче” (1963). Дж.Бернард “Майбутнє шлюбу” (1972). Констатація гендерної нерівності в суспільстві. Вимога рівних (паритетних) освітніх та економічних можливостей. Практичні дії ліберальних феміністок. Встановлення політики рівних можливостей. Проникнення в уряд. Проникнення в адміністрації. Вступ до асоціацій вчителів та батьків. Виховання дітей в дусі антисексизму.

Марксистський фемінізм. Ідеї К.Маркса, Ф.Енгельса, А.Бебеля, О.Коллонтай. Праці Е.Оуклі, Дж.Мітчел та ін. Вигідність капіталістичної дискримінації жінки. “Статевий розподіл праці”. “Резервна армія жінок”. Загальні інтереси жінок та робітничого класу. Участь у діяльності лівих політичних партій.

Радикальний фемінізм. М.Дейлі. Е.Голдман. Ш.Файрстоун. В.Соланас. К.Мілет. Система патріархального домінування. “Сященна війна” проти чоловіків. Тактичні прийоми боротьби проти чоловічого панування у суспільстві. Безкоштовні ясла. Доступність протизаплідних засобів. Ліквідація дискримінації лесбіянок. Право на аборти. Подолання загрози домашнього насильства. Жіночий сепаратизм.

Чорний фемінізм. О.Лорд. Е.Фінікс. Расоцентризм та етноцентризм західних соціальних концепцій. Подвійна дискримінація чорних жінок. Расизм та сексизм.

Постмодерний дискурс соціальних проблем сучасності. “Інсталяція” ідей постмодернізму до феміністичної теорії. С.Бордо. С.Фалуді. Конструкція соціальної статі (гендеру). Модифікація та змінність гендеру. Практична неспроможність постмодерної теорії. Регрес феміністичної теорії.

Психоаналітичний фемінізм. Н.Ходоров “Відтворення материнства” (1978). Перегляд концептуальних положень фрейдистської теорії. Страх смерті. Соціальне та емоційне оточення формування дитини. Практика психоаналітичних консультацій. Лікування чоловічих неврозів. Європоцентризм психоаналізу.

Розвиток української феміністичної теорії. Організаційне формування жіночого руху в др.п. XIX – на поч. XX ст. Діяльність жіночих товариств. Ідеологи українського фемінізму. Н.Кобринська. С.Русова. Х.Алчевська. О.Кобилянська. Ліберальний та марксистський фемінізм. Участь жінок у політиці на західноукраїнських землях у міжвоєнний період. О.Левганівська. М.Рудницька. Об'єднання українських жінок еміграції. Діяльність Союзів українок. Видавнича діяльність. Унеможливлення жіночого руху в радянській Україні. Відродження жіночого українського руху в незалежній Україні. Жіночі громадські організації. Політичні партії. Феміністичні часописи. Ідеологи сучасного українського фемінізму. С.Павличко. О.Забужко. В.Агеєва. І.Жеребкіна. Т.Гундорова. О.Друзь. Центри фемінізму в сучасній Україні.

ТЕМА 4. ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ТА ГЕНДЕРНІ КВОТИ

Поняття “гендерна рівність”. Рівність громадянських прав та нерівність соціальних можливостей. Паритетні (рівні) можливості участі у політичному житті чоловіків та жінок.

Юридичні та організаційно-методичні підстави для гендерної рівності та справедливості. Міжнародний Рік жінок (1975). Конференції ООН зі становища жінок. Стратегічні цілі Пекінської платформи дій щодо покращення статусу жінок (1995). Міжнародні зустрічі на рівні керівників держав. Проблема збалансованого представництва чоловіків та жінок. Гендерний індекс розвитку. Ступінь гендерної довіри.

Політика гендерної рівності. Рейтинг країн Заходу в галузі гендерної політики. Вищий рейтинг (Швеція, Данія, Норвегія, Фінляндія). Середній рейтинг (Нідерланди, Австрія, Люксембург, Німеччина). Рівень нижче середнього (Франція, Бельгія, Іспанія, Італія, Великобританія, Ірландія). Нижчий рейтинг (Португалія, Греція).

Механізм гендерного квотування в країнах Західної Європи. Запровадження гендерного квотування в країнах Скандинавії. “Позитивна дискримінація” жінок в Швеції, Норвегії, Фінляндії. Роль політичних партій у системі гендерного

квотування. Декларативність квотування у Франції. Зрушення в галузі гендерного квотування в Німеччині та Великобританії. Вплив євроінтеграційних процесів на оптимізацію системи гендерних квот в країнах Заходу.

Жіноцтво в російських органах влади. Історичний аспект. Жінки на чолі російської держави у XVIII ст. Декларативний характер жіночого представництва в органах влади СРСР. Порівняльний аналіз представництва жінок у органах законодавчої, виконавчої та судової влади Російської Федерації (1993-2003 рр.). Жінки – політичні лідери сучасної Росії.

Проблематика гендерної рівності в контексті державного будівництва України. Порівняльний аналіз представництва жінок у Верховній Раді України (1990-2002 рр.). Жінки – політичні лідери сучасної України. Представництво жінок в органах виконавчої та судової влади.

ТЕМА 5. ГЕНДЕР І ДЕРЖАВНА СЛУЖБА

Особистість державного службовця. Гендерні особливості самореалізації. Чоловічі та жіночі пріоритети виховання. Портрет самореалізованих жінок-лідерів. Чоловіча бюрократична раціональність. Жіноча дипломатичність. Поєднання гендерних вартостей як фактор самореалізації держслужбовця-професіонала.

Гендерний вимір стосунків у колективі державних службовців. “Жіночий стиль” керівництва. Оцінка ролі жінок-держслужбовців, значення жіночого лідерства. Гендерні стереотипи та рольові поведінки в колективах виконавчих державних структур.

Доступ жінок до високих посад у різних кар’єрних системах. Типології кар’єрних систем. Реалізація програм. Відкритість/закритість кар’єрних систем. Працеорієнтованість кар’єрної системи та зорієнтованість на ранг.

Видатні жінки XX ст. на керівних державних посадах. Політичні портрети відомих жінок-лідерів. Маргарет Тетчер. Мадлен Олбрайт. Індіра Ганді. Беназір Бхутто. Мері Робінсон. Гро Гарлем Брундтленд. Вігдіс Фінбогадотир. Тансу Чіллер. Бегум Халеда Зіа. Віолета Баріос де Чаморо. Мегаваті Сукарнопутрі. Макіко Танака. Ханан Ашраві. Мадам Нгуєн Ті Дхі. Мадам Дінг. Мадам Бінг. Во Ті Санг та ін.

Кар'єра жінки на державній службі в розвинутих державах. Роль фемінізму. Умови плюралістичного громадянського Жінка-керівник та жінка-держслужбовець. Кар'єра жінки на державній службі в країнах із перехідною економікою. Досвід соціалістичного минулого. Декларативний характер присутності жінок в органах законодавчої влади СРСР та державах-сателітах. Зменшення представництва жінок в законодавчих корпусах. Жінки у виконавчих та судових структурах країн Центральної та Південно-Східної Європи на сучасному етапі.

Можливості кар'єрного зростання української жінки – державного службовця. “Скляна стеля” та “скляні стіни” на шляху жіночого просування по службі. Слабка зорієнтованість жінок на посилення своїх позицій у суспільстві. Чоловіча оцінка жіночого лідерства та політичного представництва.

ТЕМА 6. ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ

Нова фаза жіночого руху України. Інтеграція українського фемінізму з наукою та політикою. Включення у діяльність міжнародних жіночих організацій. Діяльність політичних партій та громадських організацій українського жіноцтва. Діяльність державних структур в царині захисту материнства і дитинства. Гендерний вимір законодавчих документів Верховної Ради України, офіційних державних постанов Кабінету Міністрів України, указів Президента України.

Формування гендерної свідомості державних службовців України. Чоловічі стандарти жіночого соціального досвіду. Гендерні стереотипи. Дослідження гендерної чутливості українських держслужбовців. Вплив радянської авторитарної мистеми цінностей. Пріоритет чоловічого лідерства. Слабка обізнаність із світовими досягненнями політики гендерної рівності. Дискримінація жінок при працевлаштуванні та просуванні по службі. Заперечення системи гендерного квотування. Важливість поширення гендерної освіти для державних службовців.

Кадрове забезпечення державної служби в Україні. Закон України “Про державну службу”. Кількісний аспект керівників та спеціалістів органів виконавчої влади України. Загальноукраїнський та регіональний виміри. Жінки-керівники та жінки-

спеціалісти на державній службі. Гендерний вимір органів виконавчої влади на Закарпатті. Гендерна структура працівників Закарпатської облдержадміністрації, районних та міських органів виконавчої влади. Низький статус (категорії) українських жінок – державних службовців. Необхідність засвоєння гендерної освіти для кадрового потенціалу державних службовців України.

ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ЗАНЯТТЯ 1. ЖІНКА У СОЦІАЛЬНІЙ І ПОЛІТИЧНІЙ ДУМЦІ (4 год.)

1. Соціальні перспективи жінки в концепціях Платона та Арістотеля.
2. Соціальне становище жінки в політичній думці середньовіччя (Августин Блаженний, Фома Аквінський).
3. Жінка та політичне життя в працях Н. Макіавеллі.
4. Ліберальна концепція становища жінки в суспільстві (Т. Гоббс, Дж. Локк).
5. Ліберальні перспективи жіноцтва в працях Дж. Бентама та Дж.Ст. Міля.
6. Жіноцтво та суспільний ідеал в концепції Ж.-Ж. Руссо.
7. Приватні та громадські гендерні ідентичності в працях І. Канта та Г. Гегеля.
8. Жіноцтво та класова експлуатація у працях К. Маркса та Ф. Енгельса.

ЗАНЯТТЯ 2. ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ НАПРЯМИ СУЧАСНОГО ФЕМІНІЗМУ (4 год.)

1. Зародження феміністичної теорії. Протофемінізм.
2. Ліберальний фемінізм.
3. Марксистський фемінізм.
4. Радикальний фемінізм.
5. Чорний фемінізм.
6. Фемінізм та постмодернізм.
7. Психоаналітичний фемінізм.
8. Український феміністичний рух та феміністична теорія кін. ХІХ – поч. ХХ ст.
9. Сучасний український фемінізм.

ЗАНЯТТЯ 3. ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ТА ГЕНДЕРНІ КВОТИ (2 год.)

Форма проведення – підготовка та обговорення студентами реферативних доповідей.

Джерела інформації – самостійний пошук фактичних та аналітичних даних у мережі Інтернет, навчальних посібниках, наукових монографіях та статтях.

Тематика доповідей (на вибір):

1. Гендерна рівність: типологія держав загального добробуту.
2. Інституціоналізація фемінізму: сітка державних інститутів по проблемам жінок в Нідерландах.
3. Державний фемінізм і політика забезпечення гендерної рівності: приклад Іспанії.
4. Реалізація політики гендерної рівності на місцевому рівні (досвід Норвегії).
5. Практика використання гендерних квот в країнах Скандинавії (Швеція, Норвегія, Данія, Фінляндія – на вибір).
6. Політичні партії країн Європейського Союзу: досвід використання гендерних квот.
7. Гендерне квотування в Німеччині.
8. Проблема реалізації гендерних квот у Франції.
9. Стратегії позитивної дискримінації в британських партіях.
10. Європарламент – гендерний виклик національним парламентам?
11. Гендерний аналіз національного парламенту країни Центральної / Південно-Східної Європи (Чехія, Словаччина, Угорщина, Румунія, Польща та ін. – на вибір).
12. Гендерний аналіз національного парламенту країни СНД (на вибір).
13. Парламент Російської Федерації (гендерний аналіз).
14. Парламент України (гендерний аналіз).
15. Гендерний аналіз структури Закарпатської обласної Ради народних депутатів (1991-2002 рр.).
16. Гендерний аналіз структур районних, міських, сільських (на вибір) Рад народних депутатів Закарпатської області (1991-2003 рр.).

ЗАНЯТТЯ 4. ГЕНДЕР І ДЕРЖАВНА СЛУЖБА (4 год.)

1. Гендерний вимір стосунків у колективі державних службовців.
2. Доступ жінок до високих посад у різних кар'єрних системах.
3. Політичний портрет видатної жінки ХХ ст. (на вибір).
4. Кар'єра жінки на державній службі в розвинутих країнах Заходу.
5. Кар'єра жінки – державного службовця в країнах Центральної та Південно-Східної Європи.
6. Кар'єра жінки на державній службі в Російській Федерації.
7. Кар'єра жінки на державній службі в державах СНД (на вибір).
8. Оцінка можливостей кар'єрного зростання української жінки – державного службовця.

ЗАНЯТТЯ 5. ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ (2 год.)

1. Гендерний аспект кадрового забезпечення державної служби в Україні.
2. Гендерний аналіз кадрового забезпечення органів виконавчої влади в Закарпатській області (1991-2003 рр.).
3. Нормативні та організаційні проблеми реалізації гендерної політики сучасної України.
4. Формування гендерної свідомості державних службовців України.

ЛІТЕРАТУРА ДО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ:

I. Джерела:

1. Бабель А. Женщина и социализм. – М., 1959.
2. Бовуар Сімона де. Друга стаття / Перекл. з французької Н.Воробйової, П.Воробйова, Я.Собко: В 2 т. – К.: Основи, 1994. – Том 1. – 390 с.; К.: Основи, 1995. – Том 2. – 392 с.
3. Вейнингер О. Последние слова; Пол и характер: Сборник / Пер. с нем.; Худ. обл. М.В. Драко. – Минск: ООО “Попурри”, 1997. – 416 с.

4. Вундт В. Основы физиологической психологии. Под ред. А.А. Мротуса. О течении и связи душевных процессов. Психическія соединенія. Аномаліи сознания. – Б/м., г. изд. – 786 с.
 5. Гілліган К. Іншим голосом. Психологічна теорія і розвиток жінки // Ї. – 2003. - № 27. – С. 6-25.
 6. Горні К. Втеча від жіночости. Комплекс чоловічости у жінок очима чоловіків та жінок // Ї. – 2003. - № 27. – С. 6-23.
 7. Горні К. Страх перед жінкою. Спостереження щодо специфіки страху чоловіків і жінок перед протилежною статтю // Ї. – 2003. - № 27. – С. 24-36.
 8. Коллонтай А. Общество и материнство. – М.: Госиздат, 1921. – 265 с.
 9. Коллонтай А. Общество и материнство. – Петроград, 1916. – 640 с.
 10. Коллонтай А. Положение женщины в эволюции хозяйства (Лекции, прочитанные в Университете Свердлова Я.М.). – М.: Госиздат, 1922. – 208 с.
 11. Коллонтай А. Труд женщины в эволюции хозяйства. – М. – Петроград: Госиздат, 1923 – 209 с.
 12. Маланчук-Рибак О. Жінка в історії: Навчальна хрестоматія для студентів історичних та гуманітарних факультетів університетів. – Львів, 2002. – 336 с. + 16 с. іл.
 13. Милль Дж. Ст. О подчинении женщины. – М., 1994.
 14. Мілет Кейт. Сексуальна політика / Пер. з англ. – К.: Основи, 1998. – 619 с.
 15. Фридан Б. Загадка женственности. – М., 1993.
- II. Монографії, посібники, брошури:**
16. Берн Ш. Гендерная психология. – СПб.: Прайм-Еврознак, 2001. – 320 с.
 17. Богачевська-Хомяк М. Білим по білому. Жінки в громадському житті України. 1884-1939. – К., 1995.
 18. Вардиман Е. Женщина в древнем мире. – М., 1990.
 19. Вопросы политического лидерства (информационно-методический сборник). – К., 1992. – 180 с.
 20. Гендерна статистика для моніторингу досягнення рівності чоловіків і жінок. Україна. – К., 2000.

21. Гендерний аналіз українського суспільства. – ПРООН. – К., 1999.
22. Гендерний паритет в умовах розбудови сучасного українського суспільства. – К.: Український інститут соціальних досліджень, 2002. – 121 с.
23. Гендерні аспекти державної служби: Монографія / М.Пірен, Н.Грицяк, Т.Василевська, О.Іваницька; За заг. ред. Б.Кравченка. – К.: Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2002. – 335 с.
24. Гендерные истории Восточной Европы. Сборник научных статей / Под ред. Е.Гаповой, А.Усмановой, А.Пето. – Минск: ЕГУ, 2002. – 416 с.
25. Гіденс Ентоні. Соціологія / Пер. з англ. В.Шовкун, А.Олійник; Наук. ред. О.Іващенко. – К.: Основи, 1999. – С. 119-145 (Розділ 5. Гендер і сексуальність); С. 233-237 (Розділ 8. Девіантна поведінка і злочинність); С. 313-316 (Розділ 10. Стратифікація і класова структура); С. 377-386 (Розділ 12. Праця та економічне життя); С. 411-414 (Розділ 13. Держава, політична влада і війна); С. 480-482 (Розділ 15. Освіта); С. 520-523 (Розділ 16. Релігія).
26. Друзь Е.В. Социальное положение женщины в обществе. – Харьков: Консум, 2001. – 424 с.
27. Дубинский Н. Женщина в жизни великих и знаменитых людей. – Харьков, 1995.
28. Елштайн Джін Бетке. Громадський чоловік, приватна жінка. Жінки у соціальній і політичній думці. – К.: Видавничий дім “Альтернативи”, 2002. – 344 с.
29. Женщина в античном мире. – М., 1995.
30. Женщина в меняющемся мире. – М., 1992.
31. Женщина и социальная политика (гендерный аспект). – М., 1992.
32. Женщина. Образование. Демократия. – М.: ЖНИ “Энвила”, 1999.
33. Женщины в обществе: реалии, проблемы, прогнозы. – М., 1996.
34. Женщины в современном мире. – М., 1989. – 392 с.
35. Жеребкина И. Женское политическое бессознательное. – Харьков, 1996.
36. Жінка в державотворенні. Матеріали міжнародної наукової конференції (травень 1993 р.). – К., 1993.

37. Жінка в Україні. – К., 1995.
38. Жінка в Україні. Міжвідомчий наук. зб. – Т. 23. – К., 2001.
39. Жінка і демократія. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Україна, Київ, 2-5 червня 1995 р. – К.: Вид-во “Жіноча громада”, 1995.
40. Жінка на порозі ХХІ століття: становище, проблеми, шляхи соціального розвитку (Збірник матеріалів Всеукраїнського конгресу жінок. КТів, 21-23 травня 1998 року). – К.: НВФ “Студцентр”, 1998.
41. Жіночі студії в Україні: Жінка в історії та сьогодні. – Одеса, 1999.
42. Заявляем наши права. – М., 1996.
43. Идеино-политическая борьба и некоторые проблемы женского движения / Отв. ред. Ковальский Н.А. – М.: Мысль, 1981. – 254 с.
44. Кирилина А.В. Гендер: лингвистические аспекты. – М.: Изд-во “Институт социологии РАН”, 1999. – 180 с.
45. Клименкова Т. Женщина как феномен культуры. Взгляд из России. – М., 1996.
46. Книш І. Жінка вчора і сьогодні. Вибрані твори. – Вінніпег, 1958.
47. Кон И.С. Введение в сексологию. – М., 1988.
48. Кузич-Березовський І. Жінка і держава. – Львів: Світ, 1994. – 288 с.
49. Лавриненко Н.В. Женщина: самореализация в семье и обществе (гендерный аспект). – К., 1999.
50. Макаренко В.П. Главные идеологии современности. – Ростов-на-Дону, 2000. – 480 с.
51. Матеріали семінару “Участь жінок у виборчих процесах: реалії і перспективи” (Київ, 17 квітня 1996 р.). – К., 1996.
52. Мельник Т.М. Гендерна політика в Україні. – К., 1999.
53. Обеспечение равенства полов: политика стран Западной Европы. Под ред. Ф.Гардинер. – М.: Идея-Пресс, 2000. – 312 с.
54. Передирій В.А., Сидоренко Н.М., Старченко Т.В. Жіноча доля на тлі доби: (Літопис жіночого руху у світлі українських видань). – К.: Дослідницький центр історії української преси, 1998.
55. Пол. Гендер. Культура / Под ред. Э.Шоре, К.Хайдер. – М., 1999. – 107 с.

56. Поцепцов Г. Тоталитарный человек. – К.: Глобус, 1994. – С. 94-102 (Мужское – женское в тоталитаризме).
57. Проблеми розвитку демократії та забезпечення рівних прав жінок і чоловіків в Україні трансформаційного періоду: Наукова доповідь. – К.: АТ “Видавництво “Столиця”, 1997.
58. Пушкарева Н.Л. Женщины Древней Руси. – М., 1989.
59. Пушкарева Н.Л. Женщины России и Европы на пороге Нового времени. – М., 1996.
60. Ритцер Дж. Современные социологические теории. 5-е изд. – СПб.: Питер, 2002. – С. 357-414 (Глава 9. Современная теория феминизма).
61. Рябова Т.Б. Женщина в истории западноевропейского средневековья. – Иваново, 1999.
62. Смоляр Л. Минуле заради майбутнього. Жіночий рух Наддніпрянської України другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Сторінки історії. – Одеса, 1998.
63. Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.Г. Городяненка. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2002. – С. 442-463 (Розділ 3.14. Гендерна соціологія).
64. Сучасна жіноча преса в Україні: Показчик / Упоряд. А.М. Волобуєва, Н.М. Сидоренко. – К.: Дослідницький центр історії української преси, 1998.
65. Сучасні проблеми жінок та шляхи їх вирішення: Збірник статей. – К., 1998.
66. Таннен Д. Ты меня не понимаешь. – М., 1989. – 286 с.
67. Теория и история феминизма. Курс лекций / Под ред. И.Жеребкиной. – Харьков: Ф-Пресс, 1996. – 387 с.
68. Томпсон Д.Л., Пристли Д. Социология: Вводный курс / Пер. с англ. – М.: ООО «Фирма» Издательство АСТ»; Львов: «Инициатива», 1998. – С. 70-104 (Биологический пол, социальный пол и сексуальность); С. 411-418 (Феминизм).
69. Український жіночий рух: здобутки і проблеми. Вип. 1. – Дрогобич: Коло, 2002.

- 70.Феминизм: Восток, Запад, Россия. – М., 1993.
- 71.Феминистская теория и практика: Восток – Запад. Материалы научной конференции. СПб., 9-12 июня 1995 г. – СПб., 1996.
- 72.Хамитов Н. Философия человека: поиск пределов. Пределы мужского и женского: введение в метаантропологию. Курс лекций для высших учебных заведений. – К.: Наук. думка, 1997. – 176 с.
- 73.Этнические стереотипы мужского и женского поведения. – СПб.: Наука, 1991 – 318 с.

III. Статті:

- 74.Айвазова С. Женщина и политика в Западном обществе // Социс. – 1989. - №5.
- 75.Айвазова С. Идеиные истоки женского движения в России // Общественные науки и современность (Далі – ОНС). – 1991. - № 4. – С. 125-133.
- 76.Айвазова С. К истории феминизма // ОНС. – 1992. - № 6. – С. 153-168.
- 77.Богачевська М. Націоналізм та фемінізм – одна монета спільного вжитку // Ї. – 2000. - № 17. – С. 4-13.
- 78.Брандт Г.А. Природа женщины как проблема (Концепции феминизма) // ОНС. – 1998. - № 2. – С. 167-180.
- 79.Воллстонкрафт Мері (1759-1797) // Енциклопедія політичної думки / Пер. з англ. за ред. Н. Лисюк. – К.: Дух і Літера, 2000. – С. 62-63.
- 80.Воронина О.А. Социокультурные детерминанты развития гендерной теории в России и на Западе // ОНС. – 2000. - № 4. – С. 9-20.
- 81.Гайденко В. Феміністські інтервенції в епістемології: головні напрямки та підходи // Філософська думка. – 2001. - № 1. – С. 56-80.
82. Гінна М. Жінки на державній службі – історія розвитку за останні 30 років // Вісник Української Академії державного управління. – 1999. - № 3. – С. 76-81.
- 83.Грошев И.В. Гендерные представления о власти // Социс. – 2000. – № 12. – С. 33-41.
- 84.Грошев И.В. Рекламные технологии гендера // ОНС. – 2000. - № 4. – С. 172-187.

- 85.Гундорова Т. Деконструкція і гендер // Філософська думка. – 2001. - № 1. – С. 81-90.
- 86.Джонг Е. Дванадцять хибних уявлень, які притаманні жінкам // Ї. – 2000. - № 17. – С. 106-112.
- 87.Делокаров К.Х. Женщина и ценности западноевропейской индустриальной цивилизации // ОНС. – 2000. - № 4. – С. 68-74.
- 88.Жеребкіна І. Феміністська теорія 90-х років: проблеми та парадокси репрезентації жіночої суб'єктивності // Філософська думка. – 2000. - № 6. – С. 56-71.
- 89.Жеребкіна І. Філософія фемінізму як напрямок постструктуралістської філософії // Філософська думка. – 1998. - № 2. – С. 98-119.
- 90.Ионов И.Н. Женщины и власть в России: история вопроса и перспективы // ОНС. – 2000. - № 4. – С. 75-84.
- 91.Іващенко О. Гендерна наукова перспектива: від світогляду до політики // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. - № 6. – С. 78-91.
- 92.Іващенко О. Участь жінок у політиці України // Слово і час. – 1997. - № 2. – С. 69-72.
- 93.Кириленко О. Политика, социальное развитие и женщина // Персонал. – 2001. - № 3.
- 94.Кісь О. Дефініції фемінізму // Ї. – 2000. - № 17. – С. 14-21.
- 95.Кісь О. Моделі конструювання гендерної ідентичності жінки в сучасній Україні // Ї. – 2003. - № 27. – С. 37-58.
- 96.Клименко І. Як народжуються, живуть і вмирають “жіночі” партії // Ї. – 2003. - № 27. – С. 88-95.
- 97.Ковалева Т.Э., Иванчук Н.В. Женщины: ресурсы политического поведения // Социс. – 1995. - № 1.
- 98.Козлова Н.Н. Гендер и вхождение в модерн // ОНС. – 1999. - № 5. – С. 164-174.
- 99.Кон І. Чоловіки, які змінюються у мінливому світі // Ї. – 2003. - № 27. – С. 6-48.

100. Коннелл Р. На захист маскуліності // *Ї*. – 2003. - № 27. – С. 49-69.
101. Корольчук Ю. Гендерна революція в системі державного управління // *Ї*. – 2003. - № 27. – С. 59-72.
102. Кочкина Е.В. Женщины в российских органах власти // *ОНС*. – 1999. - № 1. – С. 173-183.
103. Кулачек О. Проблеми гендерної рівності в державному будівництві: Україна і світовий досвід // *Регіональні студії (випуск № 5). Збірник наукових праць / Укладач: М.Лендшел. – Ужгород: Ліра, 2002. – С. 19-33.*
104. Кэрролл С.Дж., Зерилли Л.М. Феминистские вызовы политической науке // *ОНС*. – 2001. - № 6. – С. 61-83.
105. Лавриненко Н. Гендерні (соціостатеві) ролі та нерівність // *Слово і час*. – 1997. - № 2. – С. 72-78.
106. Лавриненко Н.Г. Гендерний аспект структур влади // *Українське суспільство на порозі третього тисячоліття*. – К.: Ін-т соціології НАН України, 1999. – С. 380-396.
107. Лавріненко Н. Програма з курсу лекцій “Гендерні дослідження в соціології” // *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. – 2001. - № 4. – С. 169-179.
108. Леонтьєва Л. Стереотипи, або дещо про місце жінки у суспільстві // *Ї*. – 2003. - № 27. – С. 82-87.
109. Ліпшиц-Бем С. Андрогінність – фемінність. Про статеву диференціацію // *Ї*. – 2003. - № 27. – С. 6-22.
110. Митина О.В. Женское гендерное поведение в социальном и кросскультурном аспектах // *ОНС*. – 1999. - № 3. – С. 179-191.
111. Міл (Г.Рауш, пер. В.Кебуладзе) // *Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера: Пер. з нім.* – К.: Тандем, 2002. – С. 378-393.
112. Мілль Джон Стюарт (1806-1873) // *Енциклопедія політичної думки / Пер. з англ. за ред. Н. Лисюк.* – К.: Дух і Літера, 2000. – С. 242-244.
113. Нахчиванлье А. Женщина и власть // *Персонал*. – 2001. - № 3.

114. Нейджел Дж. Маскулініть та націоналізм: гендер та сексуальність у творенні націй // *І.* – 2003. - № 27. – С. 70-96.
115. Олійник Н. Жіноча преса в Україні: минуле і сучасність // *І.* – 2003. - № 27. – С. 96-109.
116. Омельченко Н. Гендерна політика в контексті соціальних змін // *Гендер і культура: зб. ст. / Упоряд.: В.Агеєва, С.Оксамитна.* – К.: Факт, 2001. – С. 215-220.
117. Осипович Т. Коммунизм, феминизм, освобождение женщин и Александра Коллонтай // *ОНС.* – 1993. - № 1. – С. 174-186.
118. Осипович Т.Е. Победа над рождением и смертью, или Женофобия русской утопической мысли на рубеже XIX-XX веков // *ОНС.* – 1998. - № 4. – С. 174-181.
119. Петришина Л.В. Гендерний підхід – важливий чинник демократизації освіти // *Розвиток демократії та демократична освіта в Україні: Матеріали II міжнародної наукової конференції (Одеса, 24-26 травня 2002 р.) / Укладач Л.Марголіна; Канад.-укр. проект “Демократична освіта”, М-во освіти і науки України, Ін-т вищої освіти АПН України, Одеська національна юридична академія.* – К.: Ай Бі, 2003. – С. 484-491.
120. Поленина С.В. Международная защита социальных прав женщин (Принцип универсальности и культурного разнообразия) // *ОНС.* – 2000. - № 3. – С. 172-182.
121. Репина Л.П. Пол, власть и концепция “разделенных сфер”: от истории женщин к гендерной истории // *ОНС.* – 2000. - № 4. – С. 123-137.
122. Рихтер Дж. Гендерная идеология и “холодная война” // *ОНС.* – 1999. - № 1. – С. 184-191.
123. Сенченкова Т. Гендер: нова ідеологія чи проблемне поле соціологічної теорії // *Соціологія: теорія, методи, маркетинг.* – 1999. - № 2. – С. 97-105.
124. Сипласте Г. Гендерная социология как частная социологическая теория // *Социс.* – 2000. – № 11.

125. Скар О. Жінка в політиці: гендерний аспект // Гендер і культура: зб. ст. / Упоряд.: В.Агеєва, С.Оксамитна. – К.: Факт, 2001. – С. 202-208.
126. Слободянюк Е. Політика – не жіноча справа? // Нова політика. – 1998. - № 6. – С. 6-10.
127. Соланас В. Маніфест товариства за знищення чоловіків // Ї. – 2000. - № 17. – С. 74-77.
128. Степанова Н. Женщины в парламенте: “роскошь” или необходимость? // ОНС. – 1993. - № 5. – С. 176-179.
129. Степанова Н.М. Опыт использования гендерных квот в странах Западной Европы // ОНС. – 1999. - № 4. – С. 185-192.
130. Сурніна О. Витоки та еволюція феміністського руху у ХХ столітті // Carpatica-Карпатика. Випуск 21. Політологічні студії: історія, теорія, практика. – Ужгород: Видавництво Ужгородського національного університету, 2003. – С. 155-161.
131. Табурова С.К. Гендерные аспекты речевого поведения парламентариев (на материале парламентских дебатов в ФРГ) // Социс. – 1999. - № 9. – С. 84-91.
132. Ушакин С.А. Политическая теория феминизма // Вопросы философии. – 2000. - № 11. – С. 27-52.
133. Фемінізм // Енциклопедія політичної думки / Пер. з англ. за ред. Н. Лисюк. – К.: Дух і Літера, 2000. – С. 422-423.
134. Хамітов Н. Філософія статі: прояснення предмета // Філософська думка. – 2000. - № 6. – С. 45-55.
135. Хома Т. Кого дискримінуємо? Відображення гендерних проблем в українському законодавстві // Ї. – 2003. - № 27. – С. 73-81.
136. Хома Т. Чи був фемінізм в Україні? // Ї. – 2000. - № 17. – С. 21-27.
137. Хоткина З.А. Гендерным исследованиям в России – десять лет // ОНС. – 2000. - № 4. – С. 21-26.
138. Чухим Н. Гендер та гендерні дослідження в ХХ ст. // Ї. – 2000. - № 17. – С. 22-29.

139. Яновский Р.Г. Женщина и общество: социально-политический аспект // Социс. – 1992. - № 5.
140. Ярош О. Жіноче обличчя політики. Міжнародне жіноцтво у політичній системі суспільства // Політика і час. – 2001. – № 2. – С. 58-64.

ПИТАННЯ НА ЗАЛІК:

1. Зміст поняття “гендер”.
2. Мікросоціальні теорії гендеру.
3. Макросоціальні теорії гендеру.
4. Соціальні перспективи жінки в концепції Платона.
5. Приватність жінки в працях Арістотеля.
6. Соціальне становище жінки в політичній думці середньовіччя (Августин Блаженний, Фома Аквінський).
7. Жінка та політичне життя в працях Н. Макіавеллі.
8. Ліберальна концепція становища жінки в суспільстві (Т. Гоббс, Дж. Локк).
9. Ліберальні перспективи жіноцтва в працях Дж. Бентама та Дж.Ст. Міля.
10. Жіноцтво та суспільний ідеал в концепції Ж.-Ж. Руссо.
11. Приватні та громадські гендерні ідентичності в працях І. Канта та Г. Гегеля.
12. Жіноцтво та класова експлуатація у працях К. Маркса та Ф. Енгельса.
13. Зародження феміністичної теорії. Протофемінізм.
14. Ліберальний фемінізм.
15. Марксистський фемінізм.
16. Радикальний фемінізм.
17. Чорний фемінізм.
18. Фемінізм та постмодернізм.
19. Психоаналітичний фемінізм.
20. Розвиток української феміністичної теорії.
21. Поняття “гендерна рівність”.
22. Підстави для гендерної рівності та справедливості.
23. Політика гендерної рівності: досвід країн Заходу.

24. Механізм використання гендерних квот в країнах Західної Європи.
25. Жіноцтво в російських органах влади.
26. Проблематика гендерної рівності в контексті державного будівництва України.
27. Особистість державного службовця: гендерні особливості самореалізації.
28. Гендерний вимір стосунків у колективі державних службовців.
29. Доступ жінок до високих посад у різних кар'єрних системах.
30. Видатні жінки ХХ ст. на керівних державних посадах.
31. Кар'єра жінки на державній службі в розвинутих і перехідних економіках.
32. Оцінка можливостей кар'єрного зростання української жінки – державного службовця.
33. Проблеми реалізації гендерної політики сучасної України.
34. Формування гендерної свідомості державних службовців України.
35. Кадрове забезпечення державної служби в Україні: гендерний підхід.